

SLINGAN

Natur- och kulturstig på Länssjukhuset Ryhovs sjukhusområde

Runt Slingan finns information om områdets långa historia som sträcker sig ända till 1500-talet. Det finns information om växter och djur som lever och växer i området. Dessutom finns det konstverk, skulpturer och växlighet att vila ögonen på. Samlad information finns här nedan. Längst ner finns fler bilder från Ryhovsområdet.

Ryhovs historia

Länssjukhuset Ryhov öppnades 1988. Ryhovs gård, på vars marker sjukhuset och A6 köpcenter nu ligger, har en lång och dramatisk historia.

Från början låg här en medeltida by, men på 1500-talet blev den en kungsgård och senare ett säteri. På 1680-talet återskapades kungsgården och under 200 år var den landshövdingarnas sommarbostad och lönejord.

På 1910-talet byggdes ett stort kasernområde för infanteriregementet I12 på Ryhovs gård.

Efter 1927 byggdes kasernen om till ett mentalsjukhus, som öppnades 1934. Mentalsjukhuset lades ned på 1980-talet då Länssjukhuset Ryhov byggdes.

Det stora sjukhusområdet omfattar idag ett modernt länssjukhus och många äldre byggnader i ett stort park- och naturområde.

Erik Dahlbergh (1625–1703) hade sin sommarbostad på Ryhov när han var landshövding i Jönköpings län 1687–1693.

Ryhov var ett regemente

1914 invigdes kasernområdet för infanteriregementet I12 på Ryhovsområdet. Arkitekt var Viktor Bodin.

I12 gränsade till artilleriregementet A6 som hade funnits sedan 1890-talet. Försvarskrisen på 1920-talet gjorde att I12 redan 1927 flyttades till Eksjö. 1928 visades den stora Jönköpingsutställningen på kasernområdet och året efter fungerade området som flyktingförläggning för "Gammalsvenskbyborna" från Ukraina.

Av kasernområdet återstår en del byggnader, till exempel hus B2 som idag är kontor. Hus B2 utgjorde kasernens centrum, omgiven av stora byggnader, som nu är rivna. Matsalarna, köket och en rad ekonomibyggnader finns kvar i ombyggt skick.

Infanteriregementets övningsområde övertogs senare av regementet A6, och där ligger nu A6 köpcenter. På övningsområdet anordnades sporttävlingar och där fanns Jönköpings första flygplats 1914–1935.

Flygfoto över kasernområdet från 1918. Hus B2 är det mindre huset i mitten. Foto: Jönköpings läns museums arkiv

Ryhov var ett mentalsjukhus

Mentalsjukhuset på Ryhov öppnades 1934 och lades ned på 1980-talet, då bygget av Länssjukhuset Ryhov påbörjades. Patienterna kom både från Jönköpings och Skaraborgs län. Ryhov var ett av landets största mentalsjukhus med plats för upp till 1 700 patienter och det hade drygt 400 anställda.

Området där det tidigare låg en kasern byggdes om på 1930-talet och flera nya paviljonger byggdes till. Den södra paviljongen finns bevarad och är idag en del av länssjukhuset. Den östra är riven och dess grund bildar idag en långsträckt kulle intill skulpturparken Homo Hortus.

De äldre byggnaderna som ligger norrut på sjukhusområdet var serviceanläggningar. De gamla lokalerna på områdets västra del användes till rehabilitering och friskvård i form av slöjd och hantverk. Parker och stora trädgårdar med växthus anlades där patienterna kunde sysselsätta sig.

*Ryhovs mentalsjukhus runt 1940, omgivet av en grönskande park.
Byggnaden till vänster är hus B2 som finns kvar idag.
Foto: Jönköpings läns museums arkiv*

Ryhovs herrgårdspark

Parkområdet sträcker sig från området kring Ryhovs herrgård ned mot Rocksjön och E4, men också österut mot vägen i mitten av området, upp mot A6 köpcenter.

Redan på 1500-talets slut anlades en stor trädgård norr om herrgården. På 1700 och 1800-talet tillkom den nuvarande parken kring infartsvägen från öster. Minnesstenen i parkens mitt berättar om utvidgningen på 1830-talet.

I parken finns många lövträd, buskar och fria gräsytor. De äldsta träden planterades i början av 1800-talet. När Ryhov blev sjukhus på 1930-talet skapades nya parkdelar och planteringar på hela området.

Idag omges Länssjukhuset Ryhov av ett stort park- och grönområde med en 500-årig historia.

Överst på kartan från 1895 syns Rocksjön. Ryhofs herrgård (hus 45) och ladugård (hus 48). Genomfartsvägen ligger på samma plats idag. Bilden under är från 1900-tal, då hade Ryhofs herrgård en veranda som nu är borttagen. Foto: Jönköpings läns museums arkiv

Ryhofs herrgård

Ryhofs herrgård ligger där en kringbyggd kungsgård fanns på 1500-talet. De nuvarande husen är omgivna av en park som anlades på slutet av 1700-talet.

Ryhofs herrgårds huvudbyggnad är från 1750-talet och byggdes till på 1800-talet. Från 1600-talets slut och under 200 år var herrgården landshövdingarnas sommarbostad. När området var ett regemente var herrgården bostad åt regementscheferna.

Under perioden 1934–1970 var herrgården bostad åt sjukhuschefen. Därefter blev herrgården och norra flygeln kurs- och konferensgård.

I den södra flygelbyggnaden, som är från slutet av 1700-talet finns ett museum. Museet presenterar främst Ryhofs historia under perioden 1930–1980.

Ryhofs herrgård 1905, då herrgården var uthyrd till sommarbostad. På 1910-talet byggdes ett stort kasernområde för infanteriregementet I12 på Ryhofs gård. Då blev herrgården bostad åt regementscheferna.

Foto: Jönköpings läns museums arkiv

Ryhofs torp

På gården Ryhofs sydvästra del låg torpet Vinnen byggt på 1600-talet. Vinnen var ett av de tidiga torpen på området och låg intill tallskogen.

Torpet Vinnen ingick i regementsområdet I12 och på den tiden bodde en kapten i torpet och senare andra hyresgäster. Stugan revs på 1960-talet och några av uthusbyggnaderna senare.

Under 1800-talet byggdes en rad torp och stugor och några blev små arrendegårdar. De låg främst vid gårdens betesmarker och skog, som en ring kring åkermarkerna.

Söder om Vinnen låg torpet Fiskarhemmet. Av alla gårdens torp är det endast torpet Riskullen som är bevarat. Det ligger längre österut.

I kullen bakom finns resterna av ett skyddsrum som byggdes på 1940-talet.

Torpet Vinnen låg på områdets sydvästra del. Det byggdes på 1600-talet och revs på 1960-talet. Bilden är från 1910.

Foto: Jönköpings läns museums arkiv

Homo Hortus, en levande skulpturpark

Platsen där Homo Hortus ligger var förr en äng där patienter och personal plockade blommor. De flesta konstverken är skapade av konstnärer från Jönköpings län.

Vi påverkas av det gröna. Vi påverkas av trädgårdarnas inneboende krafter. Det öppna rummet med himlen som tak.

Vi påverkas av konst. Man kan fråga sig, människans arbete med trädgårdar, är det ett ständigt sökande efter paradiset? Att hitta Lustgården? Återvända till Eden? Att skapa sitt eget? Paradiset är en plats vi inte kan säga hur den skulle se ut men vi föreställer oss, drömmer om och söker närma oss hur det skulle kännas att vara där. På så vis är paradiset inte en plats utan ett tillstånd. På samma vis bygger vi kanske våra gröna rum. Anlägger våra rabatter, klipper och ansar, gräver och gödslar. Vattnar. Skapar en plats när man söker ett tillstånd.

Utställningen finns alltid tillgänglig och förändras med tiden, med årstidernas växlingar. Eftersom naturen är medskapare i utställningen har några verk försvunnit med tiden.

En del av skulpturparken Homo Hortus.

Ovanlig skalbagge i tallarna

På sjukhusområdet finns två olika tallmiljöer, tallskogen i söder med mycket höga tallar och ensamstående grova och lägre tallar som är utspridda i parkerna.

Tallarna som får mycket sol är attraktiva som boplats för den 10–15 mm stora, ovanliga och värmeälskande skalbaggen reliktböck. Larverna utvecklas inne i skorpbarken.

Larverna gnager slingrande gångar som fylls med rödbrunt gnagmjöl som blandas med kåda när tallen försvarar sig. När tallarna haft reliktböcken som inneboende ett par år får barken en gyllengul färg.

Reliktböckens kläckhål hittar man på stammens solsida, upp till fyra meters höjd. Kläckningen sker vanligtvis runt midsommar, kläckhålen är 3–4 mm breda och ovala. De nykläckta skalbaggar kan göra ett smattrande ljud genom att sätta sig under en lös barkflaga och snabbt slå ryggen mot den. Störst chans att se dem på stammen är efter midsommar framåt eftermiddagen.

Det finns en rad andra arter som trivs på äldre ensamma tallar: svampen tallticka, steklar och fladdermöss. På stående döda träd trivs en rad vedlevande skalbaggar varav många är sällsynta.

Skötseln i Ryhovs park- och skogsmiljöer gynnar dessa tallar.

Reliktböcken har en platt och långsmal kropp som blir 10–15 mm, den är rödbrun och har roströda antenner. Foto: Stanislav Krejčík

Gammal tallskog

Runt Länssjukhuset Ryhovs södra del finns mycket gammal skog med stora tallar som har ett högt naturvärde.

Det är några av södra Sveriges största antal av äldre tallar, många av träden är 200–300 år. Skogen finns beskriven på en gårdskarta från slutet av 1600-talet och den ger en stark kontrast till områdets övriga delar där det är mest lövträd.

Gården Ryhovs skogsmarker låg mot öster ovanför A6 köpcenter. Tidigare hade gården marker som sträckte sig till Munksjön, där det fanns flera holmar med skog. Stora delar var låglänta marker kring Rocksjön som idag ingår i naturreservatet.

Karta över Ryhov från 1688. Tallskogen syns i mitten av kartan.

Foto: Jönköpings läns museums arkiv

Grävlingar i tallskogen

I tallskogens kant finns ett stort grävlingsgryt. Grävlingar är skygga djur som håller sig undan.

En vuxen grävling kan bli en meter lång inklusive svans och väger 6–17 kilo. Grävlingarna tillhör familjen mårddjur som bland annat även omfattar utter, skogsmård och järv.

Grävlingen föredrar skogar och andra områden som är täckta med träd eller buskar, men ibland bor den som här i en park i stan. De är allätare och nästan uteslutande nattaktiva.

I kalla områden går grävlingen i vinterdvala som sträcker sig från några dagar till flera månader. Grävlingen bor i gryt med luftschakt, många ingångar och flyktgångar. Det kan ha 40 ingångar och ett gångsystem på upp till tio meter, i flera våningar. Bohålan brukar ligga flera meter ner, där det är frostfritt. Utanför grytet brukar det finnas prydliga latringropar.

Gryten används i årtionden och kanske århundraden och bebos av många generationer.

Grävlingen är ett skyggt djur som bor i tallskogen.

Foto: Kenneth Johansson

Länssjukhuset Ryhov

Länssjukhuset Ryhov öppnade 5 september 1988. Sjukhuset byggdes med inriktningen att skapa ett öppet och patientvänligt sjukhus och med mottot att anpassa sjukhuset till patienten och inte patienten till sjukhuset.

Upptagningsområdet är Jönköpings, Habo och Mullsjö kommuner med tillsammans 146 000 invånare. Inom en del områden ansvarar sjukhuset för Jönköpings läns samtliga 338 000 invånare, till exempel inom barnsjukvård, onkologi, infektionssjukvård och habilitering.

Sjukhuset har 500 vårdplatser varav drygt 90 inom psykiatri. Under åren har vården utvecklats mot mer dagsjukvård, där patienterna åker hem direkt efter behandling.

Patienterna har också blivit mer delaktiga i sin egen vård. Länssjukhuset har exempelvis en enhet för självdialys. Det är därför naturligt att slutenvården och antalet vårdplatser minskat. Sjukhuset har ett 20-tal kliniker.

Länssjukhuset Ryhov öppnade 5 september 1988.

Foto: Smålandsbilder

Ryhov från väster. Målning av Linnerhielm 1790.

Minnesstenen i parken från 1835 berättar om utvidgningen av Ryhovsområdet.

Musikkår I12 från omkring 1915. I bakgrunden Ryhavs herrgård.

Jönköpings första flygplats omkring 1920 där A6 köpcenter finns idag.

*Jönköpingsutställningen 1928, huvudentrén, huset kanslihus
under regementstiden, numera administrationshus B2.*

Vill du veta mer om Ryhovs historia? Välkommen till Länssjukhuset Ryhovs bibliotek på entréplan.